

EL CANT DELS OCELS

De Spaanse cinema is al heel lang een van de grotere Europese cinema's, die belangrijke regisseurs heeft voortgebracht. Dat begon al met Luis Buñuel. Ik krijg het Spaanse deel van het organisatiecomité van Festibérico altijd op de kast door te beweren dat hij eerder een Franse of Mexicaanse filmmaker is daneen Spaanse aangezien hij bijna geen films in Spanje heeft gemaakt, maar Buñuel heeft natuurlijk heel duidelijk Spaanse wortels (in Festibérico vertonen we EL ÚLTIMO GUIÓN, BUÑUEL EN LA MEMORIA waarin op zijn leven wordt ingegaan). In de jaren zeventig van de vorige eeuw trokken Spaanse regisseurs als Carlos Saura (CRIA CUERVOS) en Víctor Erice (EL ESPIRITU DE LA COLMENA, EL SUR) veel bezoekers naar de filmhuizen. Meer recent zijn Julio Medem (LOS AMANTES DEL CIRCULO POLAR) en vooral Pedro Almodovar (VOLVER, LOS ABRAZOS ROTOS) bekende Spaanse filmmakers. Maar ook minder bekende Spaanse filmmakers als Iciar Bollain (TE DOY MIS OJOS, MATAHARIS) en Isabel Coixet (MY LIFE WITHOUT ME, THE SECRET LIFE OF WORDS) leveren mooie films af die het in het Filmhuis best goed doen. Wat deze filmmakers (misschien met uitzondering van Buñuel) gemeen hebben, is dat het goede verhalenvertellers zijn. Ze maken films met goede plots en krachtige personages die je bij blijven. Je zou kunnen stellen dat de Spaanse cinema een 'storydriven' cinema is, het verhaal is het belangrijkste element van de film. Daar is niets mis mee. De Spaanse cinema heeft het gemeen met andere grote cinema's zoals Hollywood en de Engelse cinema. Het enige wat je er tegen kan zeggen, is de opmerking van de fictieve regisseur in Wim Wenders' DER STAND DER DINGE 'Stories exist only in stories. Meanwhile life goes on without the need to turn into stories'. De werkelijkheid is vaak geen verhaal met een plot. Dat maakt dat films waarin de plot veel minder of zelfs geen rol speelt, soms dichter bij de werkelijkheid komen. Albert Serra, de regisseur van EL CANT DELS OCELS, maakt dat soort films en dat maakt hem tot een bijzondere Spaanse filmmaker, naar mijn mening tot de meest oorspronkelijke Spaanse filmmaker van dit moment.

Albert Serra (1975) heeft geen filmachtergrond, maar studeerde Spaanse literatuur, vergelijkende literatuurwetenschap en kunstgeschiedenis aan de universiteit van Barcelona. Zijn films maakt hij met acteurs en een crew die grotendeels amateurs zijn en net als Serra afkomstig zijn uit het Catalaanse plaatsje Banyoles.

Ik kwam voor het eerst met het werk van Albert Serra in aanraking tijdens het Filmfestival Rotterdam in 2007, waar zijn tweede speelfilm HONOR DE CAVALLERIA (2006) draaide. HONOR DE CAVALLERIA is een verfilming van Don Quichot, maar, zoals de catalogus van Rotterdam het omschreef, er is geen windmolen te zien. Don Quichot en Sancho Panza liggen in de film het grootste deel van de tijd een beetje rond te lummelen in het gras in een leeg landschap. Het avontuur speelt zich vooral in hun hoofd af. Dat maakt HONOR DE CAVALLERIA tot een buitengewoon passende verfilming van Don Quichot want ook in Cervantes' beroemde boek speelt het avontuur zich grotendeels af in het hoofd van Don Quichot. Tegelijkertijd maakt het HONOR DE CAVALLERIA tot een film die het meer van zijn atmosfeer dan van zijn plot moest hebben. Je moet als kijker mee willen gaan in het trage en bijna lamledige gelummel van de hoofdpersonen en ondertussen genieten van de prachtige shots van het landschap. De catalogus van Rotterdam omschreef HONOR DE CAVALLERIA als 'easily the most striking Spanish film of 2006'. Een mening die ik geheel kon delen. We hebben geprobeerd om HONOR DE CAVALLERIA te krijgen voor Festibérico 2008, maar stuitten op een Belgische distributeur die ons wilde laten betalen voor de rechten maar geen kopie had en een Spaanse productiemaatschappij die wel een kopie had, maar ons daar flink voor wilde laten betalen. Twee keer betalen voor dezelfde film was wat teveel van het goede, dus ging de film aan het festival voorbij.

In 2009 was Albert Serra terug in Rotterdam met een nieuwe film EL CANT DELS OCELS (Catalaans voor Het gezang van de vogels). EL CANT DELS OCELS is een verfilming van 'de moeder aller oerverhalen' (in de woorden van de Filmkrant), het bijbelverhaal van de drie wijzen uit het Oosten, die op kraamvisite gaan bij het kindeke Jezus. En wederom is de aanpak van Serra bepaald onconventioneel. Serra zegt er zelf over in een interview in de Filmkrant 'Don Quichot en de Bijbel hebben het voordeel dat iedereen ze kent. Ik hoef de verhalen dus niet meer aan de kijker uit te leggen. Veel adaptaties zijn te

schijterig om de plot los te laten. Terwijl je wordt beoordeeld op basis van de kwaliteit van de film, niet op basis van de getrouwheid van de film aan het boek.' In EL CANT DELS OCELS sjokken de drie koningen eindeloos door het landschap. Zover er dialogen zijn, bestaan die vooral uit gekibbel over de te volgen route. Het is geen sinecure om een ster te volgen, die overdag niet zichtbaar is, terwijl het 's nachts nauwelijks doenbaar is om door een donker landschap te dwalen. De koningen raken de weg kwijt, keren terug op hun schreden en verdwijnen opnieuw achter de horizon. De film is opgenomen in de vulkaanlandschappen van Tenerife en Lanzarote, die er uit zien als pre-Bijbelse, post-humane maanlandschappen. Droog. Verlaten. Eindeloos. Dat landschap is vastgelegd in onvergetelijke zwart-wit beelden. Zoals de Filmkrant het omschrijft 'Onheilszwangere luchten, lichtgekromde horizonten waarin de koningen in hun toneelkostuums over de rand van de aardbol lijken te sjokken, contouren van landschappen en personages, net zo als de film alleen de contouren van een verhaal neerzet. Een gemeen-speels schaduwspel over nietigheid'.

Ex-directeur van het Filmfestival Rotterdam Simon Field omschreef EL CANT DELS OCELS als 'Monty Python meets Straub/Huillet', wat wel een mooie typering is. EL CANT DELS OCELS heeft een absurde ondertoon. De koningen zijn de weg kwijt, Maria en Jozef leven in spraakverwarring. Zij (producente en Serra's partner Montse Triola) spreekt Catalaans, hij (Canadees filmjournalist Mark Peranson) spreekt Hebreeuws. Jezus, het Lam Gods, wordt gespeeld door een lam. Maar de uitgebeende en minimalistische stijl van de film doet ook erg denken aan de films van Jean-Marie Straub en Daniëlle Huillet, belangrijke filmvernieuwers die strenge, minimalistische, bijna theoretische films maakten. EL CANT DELS OCELS gaat het over absurdisme van het voorbijgaan van de tijd: de zinloze reis van a naar b op zoek naar een wonder. De reis is zwaar, het kind valt tegen. Serra zegt dat hij geen demystificatie van het bijbelverhaal heeft willen maken. 'Het absurdisme onderstreept het pionierschap van de drie wijzen, de eerste christenen op aarde. Pioniers doen iets compleet nieuws en in de ogen van hun medemens is dat al snel belachelijk.'

EL CANT DELS OCELS was voor mij het hoogtepunt van het Filmfestival Rotterdam in 2009 en ik ben dan ook zeer blij dat we de film in Festibérico kunnen vertonen. In een festival dat probeert een beeld te schetsen van de Spaanse (en Portugese) cinema, horen niet alleen publiekssuccessen, maar ook een originele en tegendraadse film als EL CANT DELS OCELS. Maar wees gewaarschuwd: de film is niet voor iedereen. Gelukkig vond ik Jeanne-Marie aan mijn zijde. In een pleidooi voor de film richting het Festibéricocomité schreef zij 'EL CANT DELS OCELS is vreemd, grappig en ontroerend. De scène waarin de drie koningen verdwalen in een woestijnachtig landschap is anders dan alles wat ik ooit heb gezien, absurd, hilarisch en onvergetelijk.' Ik had het niet mooier kunnen zeggen.

EL CANT DELS OCELS wordt vertoond in Festibérico 2010 op dinsdag 20 april. Voor dit stukje heb ik gebruik gemaakt van de catalogi van Filmfestival Rotterdam van 2007 en 2009 en de recensie van de film en het interview met Albert Serra in de Filmkrant van januari 2010

Pieter van Haften

Dit artikel verscheen eerder in het maart 2010 nummer van MWK, het interne mededelingenblad van Filmhuis Lumen